

Sygn. akt II UK 133/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący)

SSN Romualda Spyt

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku Operator A. Spółki z o.o. w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o odsetki za zwłokę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 6 kwietnia 2016 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 5 września 2014 r.,

I. oddala skargę kasacyjną;

**II. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w
P. na rzecz Operator A. Spółki z o.o. w W. kwotę 3.600 (trzy
tysiące sześćset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa
procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 12 września 2011 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w P. (dalej również jako ZUS lub organ rentowy) określił, że odsetki za zwłokę naliczone po upływie 12 miesięcy od dnia przejęcia przez Operatora A. Spółki z o.o. w W. (dalej również jako „Operator”) zobowiązań Spółki H. C. P. S.A. – przedsiębiorcy restrukturyzowanego na podstawie ustawy z dnia 30 października 2002 r. o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy (Dz.U. Nr 213, poz. 1800 ze zm.; dalej również jako: „ustawa o pomocy publicznej”) wynoszą: – na ubezpieczenia społeczne za okres kwiecień 2002 r. – luty 2003 r. liczone od dnia 4 listopada 2006 r. do dnia 10 lutego 2011 r. – 985.656 zł; – na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres kwiecień 2002 r. – luty 2003 r., liczone od dnia 4 listopada 2006 r. do dnia 10 lutego 2011 r. – 248.010 zł.

Od powyższej decyzji odwołała się Operator A. Spółka z o.o. w W.

Wyrokiem z dnia 25 marca 2013 r., sygn. akt XIII U .../11, Sąd Okręgowy - Sąd Pracy w W. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że ustalił, iż odwołująca się nie jest zobowiązana do zapłaty na rzecz organu rentowego odsetek za zwłokę za okres od dnia 4 listopada 2006 r. do dnia 10 lutego 2011 r. w łącznej wysokości 1.269.666 zł; nie obciążając organu rentowego kosztami zastępstwa prawnego odwołującej się.

Wyrokiem z dnia 5 września 2014 r., sygn. akt III AUa .../13, Sąd Apelacyjny: w pkt I. oddalił apelację organu rentowego; w pkt II. zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w P. na rzecz odwołującej się Spółki kwotę 5.400 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za II instancję.

Sąd drugiej instancji wskazał, że odwołująca się spółka na podstawie przepisów ustawy o pomocy publicznej wyraziła zgodę na pełnienie funkcji operatora oraz przejęcie od przedsiębiorcy H. C. P. S.A. zobowiązań, o których mowa w art. 32a ust. 1 pkt 2 i ust. 4 pkt 7 ustawy o pomocy publicznej, w łącznej kwocie 3.996.419,15 zł, w zamian za przeniesienie przez Spółkę C. na rzecz odwołującej się majątku wskazanego we wniosku zgodnie z art. 32d ustawy o pomocy publicznej. Rozstrzygnięcie w sprawie warunków i trybu restrukturyzacji ukształtowało sytuację prawną odwołującej się przez określenie zakresu jej

obowiązków oraz warunków postępowania restrukturyzacyjnego; na odwołującej się, zgodnie z przepisami ustawy o pomocy publicznej, ciążył obowiązek spłaty wierzycieli publicznoprawnych (w tym ZUS).

Sąd Apelacyjny powołał przepis art. 32a ust. 1 pkt 2 ustawy o pomocy publicznej, zgodnie z którym restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych na szczególnych zasadach, podlegają znane na dzień 30 czerwca 2003 r. należności publicznoprawne, w tym – z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne w części finansowanej przez płatnika, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Odsetki za zwłokę wymienione w art. 32a ust. 1 pkt 7 ustawy o pomocy publicznej, od wymienionych w tym przepisie zaległości zostały potraktowane przez ustawodawcę jako odrębne należności publicznoprawne, także znane na dzień 30 czerwca 2003 r., podlegające restrukturyzacji należności publicznoprawnych na szczególnych zasadach.

Według Sądu drugiej instancji wykładnia literalna przepisu art. 32a ustawy o pomocy publicznej wskazuje jednoznacznie, że restrukturyzacji w trybie przepisów ustawy o pomocy publicznej podlegają wyłącznie te należności wraz z odsetkami, o których organ restrukturyzacyjny wiedział, a które istniały na dzień 30 czerwca 2003 r. Przepisy dotyczące uprzywilejowanego oddłużenia przedsiębiorców, stanowiące o wymiernej pomocy państwa w celu przywrócenia przedsiębiorcy długookresowej zdolności do konkutowania na rynku, należy interpretować ściśle. Ustawodawca określił jasno rodzaj tych należności, wskazał też cezurę czasową, do której należności te powinny być wykazane. W konsekwencji nie podlegają restrukturyzacji te należności, o których organ restrukturyzacyjny nie wiedział, te, o których dowiedział się później, czy też takie, które powstały po wyraźnie określonym ustawowo terminie. Według Sądu drugiej instancji także z regulacji określonej w art. 13 ust. 3 ustawy o pomocy publicznej wynika, że wysokość należności publicznoprawnych wraz z obliczonymi odsetkami, przeznaczonych do restrukturyzacji na szczególnych zasadach określonych w ustawie o pomocy publicznej jest z góry określona, a datą graniczną, co do ustalenia ich wartości jest dzień 30 czerwca 2003 r.

W ocenie Sądu Apelacyjnego jednoznaczna interpretacja przepisu art. 32a ustawy o pomocy publicznej, przesądza także o sposobie interpretacji przepisu art. 32k ust. 1 pkt 4 ustawy o pomocy publicznej, zgodnie z którym w okresie 12 miesięcy od dnia przejęcia przez Operatora zobowiązań przedsiębiorcy wobec tego Operatora nie nalicza się odsetek za zwłokę. Przewidziany w powołanym przepisie okres ochronny dla Operatora odnosi się wyłącznie do należności określonych na dzień 30 czerwca 2003 r. Oznacza to *a contrario*, że jedynie w zakresie takich należności można naliczać odsetki za zwłokę od przejętych zobowiązań. W kontekście powyższego Sąd drugiej instancji nie podzielił twierdzenia organu rentowego, że przepisy rozdziału 5a ustawy o pomocy publicznej zawierały uregulowanie pozwalające na naliczanie, a następnie egzekwowanie odsetek za zwłokę od należności innych niż wskazane w art. 32a ust. 1 pkt 2 i 7 tej ustawy. Prawidłowe jest – zdaniem Sądu Apelacyjnego – stanowisko, że pojęcie zwłoki, o którym mowa w art. 32k ust. 1 pkt 4 ustawy należy wiązać z tzw. planem spłaty przejętych przez Operatora należności. Plan spłaty obejmuje te należności w całości (co do należności głównych i odsetek obliczonych w określonej kwocie na dzień 30 czerwca 2003 r.). Dopiero w sytuacji ewentualnej zwłoki w wykonaniu planu spłaty przez Operatora organ rentowy może wydać decyzję w części odnoszącej się do odsetek za zwłokę od przejętych zobowiązań, na zasadach i w wysokości określonych w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.).

W ocenie Sądu Apelacyjnego twierdzenie organu rentowego, że Operator wraz z przejęciem części składników majątku przedsiębiorcy, korzystającego z ustawy o pomocy publicznej, przejmuje także część jego zobowiązań publicznoprawnych jest prawdziwe, jednakże z istotnym zastrzeżeniem. Stosownie do treści art. 32f ustawy o pomocy publicznej restrukturyzacja na szczególnych zasadach polega na przejęciu od przedsiębiorcy przez Operatora: 1a) zobowiązań przedsiębiorcy, o których mowa w art. 32a ust. 1 lub art. 32c ust. 1, 1b) składników majątku przedsiębiorcy, 2) umorzeniu Operatorowi przejętych zobowiązań przedsiębiorcy – na warunkach określonych w niniejszym rozdziale. Z cytowanego przepisu wynika więc jednoznacznie, że pod pojęciem przejętych zobowiązań ustawodawca rozumie jedynie te zobowiązania, które były znane na dzień 30

czerwca 2003 r. W konsekwencji Operator odpowiada jedynie w granicach tak określonych zobowiązań, a początkowym terminem tej odpowiedzialności jest dzień przeniesienia na niego własności składników majątku według ich wartości księgowej.

W sprawie nie było sporne, że odwołująca się wywiązała się ze spłaty swoich zobowiązań wobec ZUS, określonych w planie spłaty, a wcześniej określonych w decyzjach Prezesa Zarządu Agencji Rozwoju Przemysłu S.A., w tym także w decyzji o zatwierdzeniu przedłożonego przez odwołującą się planu spłaty przejętych zobowiązań.

Sąd drugiej instancji za bezzasadny uznał zarzut apelacji organu rentowego dotyczący naruszenia art. 23 ust. 1 i art. 83 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Przywołane przez organ rentowy orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące naliczania odsetek za zwłokę na podstawie art. 23 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych odnosi się do sytuacji, w której zaistniało opóźnienie lub zwłoka ze spełnieniem zobowiązań wobec ZUS. W sytuacji, gdy w stanie faktycznym i prawnym niniejszej sprawy odwołująca się spółka nie dopuściła się zwłoki w spłaceniu swoich zobowiązań wobec organu rentowego, to przywołane orzecznictwo pozostaje bez związku z przedmiotem toczącego się postępowania.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego organ rentowy zaskarżył skargą kasacyjną w całości, zarzucając błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie art. 23 ust. 1, art. 83 ust. 1 oraz art. 32 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) w związku z art. 32 k ust. 1 pkt 4 ustawy o pomocy publicznej przez orzeczenie, że po upływie 12 miesięcy od dnia przejęcia przez odwołującą się zobowiązań Spółki H. C. P. S.A., nie nalicza się odsetek za zwłokę od przejętych zobowiązań. Według skarżącego prawidłowa wykładnia przepisu prowadzi do wniosku, że po upływie 12 miesięcy od dnia przejęcia przez odwołującą się zobowiązań spółki H. C. P. S.A., nalicza się powyższe odsetki za zwłokę.

Skarżący wniósł o: zmianę zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji przez orzeczenie, że odsetki za zwłokę naliczone po upływie 12 miesięcy od dnia przejęcia przez odwołującą się zobowiązań Spółki H. C. P. S.A., przedsiębiorcy

restrukturyzowanego na podstawie ustawy z dnia 30 października 2002 r. o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu na rynku pracy, wynoszą na ubezpieczenia społeczne za okres 04/2002-02/2003, liczone od dnia 4 listopada 2006 r. do dnia 10 lutego 2011 r. – 961.660 zł, na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres 04/2002-10/2002, liczone od dnia 4 listopada 2006 r. do dnia 10 lutego 2011 r. – 284.010 zł, a także – o zasądzenie na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych za obie instancje i postępowanie kasacyjne przed Sądem Najwyższym.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną odwołująca się wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej w całości oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującej się kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

H. C. P. S.A. (HCP) zajmowała się produkcją silników okrętowych, lokomotyw parowych, spalinowych, elektrycznych i wagonów kolejowych i zatrudniała kilkadziesiąt tysięcy pracowników. W 1995 r. przedsiębiorstwo zostało przekształcone w spółkę Skarbu Państwa, natomiast w latach 1996-1999 w wyniku zmian strukturalnych wyodrębnionych zostało z niej 9 spółek zależnych. Na skutek spadku zamówień i znacznego ograniczenia produkcji HCP miała znaczne zadłużenie wobec ZUS z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, przekraczające 4,2 mln zł oraz odsetki obliczone na dzień 28 maja 2003 r. – ponad 640 tys. zł. Na skutek umowy z 2003 r. zawartej między HCP a ZUS doszło do rozłożenia należności na raty. Na podstawie umowy z dnia 19 kwietnia 2005 r. z układu ratalnego zostały wyłączone składki przejęte przez Operatora i podlegające restrukturyzacji na podstawie ustawy z dnia 30 października 2002 r. o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy w łącznej kwocie 3.174.909,99 zł, w zamian za przeniesienie przez Spółkę C. na rzecz Operatora majątku wskazanego we wniosku zgodnie z art. 32d ustawy o pomocy publicznej, co nastąpiło w listopadzie 2005 r. Ponieważ Operator spłacił do 27

marca 2008 r. uzgodnioną z ZUS część składek w kwocie łącznej 896.689,02 zł, dlatego ZUS w decyzji z dnia 10 lutego 2011 r. umorzył należności z tytułu składek dotyczące pozostałej kwoty 2.393.277,87 zł.

W będącej przedmiotem sprawy decyzji organ rentowy uznał jednak, że Operator powinien zapłacić również odsetki od całej przejętej kwoty składek za okres od 4 listopada 2006 r. (gdy minęło 12 miesięcy od dnia przejęcia przez Operatora majątku przedsiębiorcy) do dnia wydania decyzji o umorzeniu pozostałych należności składowych – 10 listopada 2011 r.

W ocenie Sądu Najwyższego ten pogląd ZUS, prezentowany również w skardze kasacyjnej, jest wadliwy. Zwrócić należy uwagę przy wykładni art. 32k ust. 1 pkt 4 ustawy o pomocy publicznej, na uzasadnienie projektu tej ustawy, z którego wynika, że ustawa obejmuje tylko część należności publicznoprawnych, powstałych do określonego w przeszłości terminu – 30 czerwca 2003 r. W przypadku braku analizowanych unormowań, nie byłoby możliwe odzyskanie przez wierzycieli nawet 25% zobowiązań. Niewprowadzenie proponowanych uregulowań mogło oznaczać brak możliwości zakończenia postępowania restrukturyzacyjnego, prowadzonego w oparciu o wcześniejszą ustawę, a w konsekwencji upadłość przedsiębiorstw (vide: druk sejmowy nr 1875).

W tym kontekście wskazać należy na art. 32a omawianej ustawy stwierdzający, że restrukturyzacji podlegają znane na dzień 30 czerwca 2003 r. należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne w części finansowanej przez płatnika, niepodlegające restrukturyzacji na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców (Dz.U. Nr 155, poz. 187). Analizowana ustawa nie dotyczy więc należności składowych powstałych po tej dacie, gdyż zobowiązań tych dotyczy wcześniejsza ustawa restrukturyzacyjna (z dnia 30 czerwca 2003 r.).

W myśl art. 32f ustawy z dnia 30 października 2002 r. o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy restrukturyzacja polega między innymi na umorzeniu Operatorowi przejętych zobowiązań. W analizowanej ustawie nie chodzi więc o odzyskanie wszystkich należnych składek na ubezpieczenie społeczne wraz z odsetkami za zwłokę, ale o uzyskanie spłaty części zobowiązań składowych, które nie doprowadzą do upadłości

przedsiębiorcy. W tym aspekcie również przejęte przez Operatora zobowiązania obejmują tylko tę część zobowiązań, która ma ograniczony charakter i jednoznacznie wynika z ustawy. Wykładnia funkcjonalna przemawia przeciwko *stricte* językowej interpretacji art. 32k ust. 1 pkt 4 w/w ustawy, w oderwaniu od pozostałych przepisów dotyczących składek. Okres 12-miesięcznej karencji wiązać też należy z długotrwałą procedurą uzgadniania planu spłaty zobowiązań (9 miesięcy – art. 32i ust. 1 ustawy) oraz jego zatwierdzeniem przez Prezesa Agencji (art. 32i ust. 2 ustawy). Nie byłoby celowe, aby w tym niezależnym od Operatora okresie, zwiększała się jego przejmowana należność od odsetki ustawowe. Poza tym Operator pozostawałby w nieuzasadnionej niepewności, jaką konkretnie kwotę ma spłacić wierzycielom.

Zdaniem Sądu Najwyższego umorzenie przez ZUS zobowiązań składowych powoduje również umorzenie odsetek, wynikających z tych zobowiązań. W tej kwestii należy bowiem w drodze analogii przywołać nie tylko art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych – jednolity tekst: Dz.U. Nr 121, poz. 689 z 2015 r. ze zm. (od nieopłaconych w terminie składek należne są od płatnika składek odsetki za zwłokę, na zasadach i w wysokości określonych w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa), ale także art. 28 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (należności z tytułu składek mogą być umarzane w całości lub w części przez Zakład, z uwzględnieniem ust. 2-4). Kluczowe znaczenie ma ust. 4 tego artykułu – umorzenie składek powoduje także umorzenie odsetek za zwłokę, kosztów upomnienia i dodatkowej opłaty. Również art. 29 ust. 2 tej ustawy wskazuje, że od składek, które rozłożono na raty, nie nalicza się odsetek za zwłokę począwszy od następnego dnia po dniu wpływu wniosku o udzielenie tych ulg.

Relevantny jest także ust. 3 tego artykułu – stanowiący, że jeżeli dłużnik nie spłaci w terminie ustalonych przez Zakład rat, pozostała kwota staje się natychmiast wymagalna wraz z odsetkami za zwłokę naliczonymi na zasadach określonych w ustawie – Ordynacja podatkowa.

W ocenie Sądu Najwyższego przepisy te, interpretowane w związku z art. 32k ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy, uniemożliwiają

dochodzenie odsetek za zwłokę od umorzonych przez ZUS należności składkowych. Jeżeli jednak Operator nie spłaci przejętej części zobowiązań wobec ZUS w terminie ustalonym w umowie zawartej z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, mogą być wobec niego naliczone odsetki za zwłokę po okresie 12 miesięcy od dnia przejęcia przez Operatora zobowiązań przedsiębiorcy. Wykładnia systemowa sprzeciwia się jednak, sugerowanej w skardze kasacyjnej tezie, że również w przypadku terminowej spłaty przez Operatora przejętych zobowiązań składkowych, mogą być wobec niego naliczone odsetki w części dotyczącej umorzonych należności.

W konkluzji Sąd Najwyższy uznał, że art. 32 k ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu na rynku pracy umożliwia naliczanie odsetek za zwłokę od przejętych przez Operatora należności składkowych jedynie w części nie umorzonej przez wierzyciela i tylko w przypadku nieterminowej spłaty zobowiązań, ujętych w zatwierdzonym w myśl art. 32 i ustawy) planie spłaty.

Ponieważ z niekwestionowanych ustaleń zaskarżonego wyroku wynika, że Operator dokonał spłaty całej uzgodnionej kwoty zobowiązań składkowych w terminie, uznać należy zaskarżony wyrok za prawidłowy i zgodny z prawem.

Konsekwencją przedstawionej wyżej wykładni stało się oddalenie skargi kasacyjnej na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. Rozstrzygnięcie zawarte w pkt II sentencji wyroku ma swoją podstawę w art. 98 § 1 k.p.c. w związku z § 12 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. z 2013 r., poz. 490 ze zm.).